

TERRA RUBRA

Full informatiu de la Vila de TARROJA - Any 14 - Març-abril de 2003 - Núm. 81

EDITORIAL

La festa de Pasqua, universal i molt antiga, segons Joan Amades, sembla reconèixer l'origen agrari, ja que es tractava de celebrar l'arribada de les flors, les quals asseguraven els empelts i també els fruits esperats.

Una de les notes típiques de la Pasqua és la sortida al camp per cantar la joia del retorn de les flors i per compartir un àpat col·lectiu i comunal. En terra de pagès, era obligat menjar cabrit amb pèsols, sembla que es volien agermanar els fruits primerencs de l'hort, amb l'anyell del sacrifici immolat antigament a les divini-

tats que regentaven les pastures i els ramats, constituint així un agermanament del fruit de la terra amb els béns de la ramaderia.

Els cants de caramelles, les sortides al camp a menjar la mona, les reunions d'amics i familiars que aquests dies de lleure ens proporcionen, tot i que lluny del sentit que tingueren pels nostres avantpassats, segueixen aportant al nostre jovent i a nosaltres mateixos un sentit d'amistat i de germanor que perdura a través dels temps. Bona Pasqua!

NOTÍCIES

- Diumenge, 9 de març, ens visità el nostre bisbe Jaume Traserra. A dos quarts d'una puntualment arriba a la plaça Vella amb el seu cotxe. Naturalment que no ens estranya als vilatans. Estem en el temps que estem i ja hem enterrat vells formulismes, però encara se sent algun comentari a cau d'orella, que diu:

—Ha vingut tot sol...

Comparteix amb els feligresos que l'esperen a la plaça, una agradable conversa, sempre curta, perquè el temps és un bé escàs per a tots. Al cancell de l'església l'esperen el consistori de la vila per donar-li la benvinguda i acte seguit amb gran toc de campanes comença la missa a l'altar major, prou participada i amb bona afluència de vilatans.

Un cop acabat l'acte es dirigí a la casa de la vila per signar al llibre de visitants il·lustres i a continuació l'Ajuntament havia preparat a la sala del cafè un pica pica prou generós i atraient perquè tots, entre conversa i bocada poguéssim acompanyar el nostre bisbe i fer-lo participar per un dia

almenys, de les nostres inquietuds, preocupacions i anhels.

Benvingut senyor bisbe!

Algú s'encoratjà a demanar-li que no tardés tants anys a tornar, que canviés la visita pastoral i que, enlloc de cada cinc anys, la fes més sovintejada.

El senyor bisbe somrigué...

- Ja tenim la plaça Vella sense perill, vull dir sense el perill que caigui, a qualsevol que passi, un roc d'una balconada o d'un tros de paret escantonada. Problema resolt, tot ha estat ensorrat, cal Ponet i cal Carulla, la màquina enderrocadora ha posat fi a les dues cases i també al bocí de mur que aguantava la paret. Aquell mur que durant uns anys dividia els veïns de baix i els veïns de dalt, i ens semblà en algun moment que era una mica el de la vergonya. D'això de l'enderroc, deu fer un parell de mesos i honradament, tots esperàvem que l'espai que les cases han deixat lliure serviria per a un projecte de poble que

segurament amb no poc esforç es tiraria endavant.

De moment tenim un racó sense asfaltar, del qual la terra s'escampa per tota la plaça i no diem els dies de pluja..., amb un fangueig d'aquells que ja no solen veure's gaire en els llocs urbanitzats, però sobretot amb l'ai al cor, convençuts, que d'aquí ens costarà de sortir. També hi trobem, al mig de la plaça, un pal que li han lligat al capdamunt els fils elèctrics i telefònics, situat a la part sud-oest i que per anar al carrer Baix amb vehicle, obliga a manera de rotonda a fixar-s'hi bé per a no tenir un ensurt.

Anecdòticament podem dir, que el dia que el senyor bisbe ens visità, com és natural amb el seu cotxe va fer cap a la plaça i, tot enretirant-se per maniobrar, va topar amb el pal, primera ensopogada... ara sí que podem dir "con la Iglesia hemos topado". Sort que els temps han canviat!

Bé, tinguem la confiança que amb menys temps i millor voluntat ens quedarà la plaça de l'Església com una miroia, si no pot ser pel Roser, que sigui per la Festa Major.

- Com cada any arriba a Tarroja el Carnestoltes, tot i que ha estat menys concorregut, però prou animat. Les truites van ser fetes a cada casa per la seva mestressa i el jovent petit de la vila les passà a recollir per a servir-les l'hora de sopar. Se li afegí llonganissa a la brasa, bon vi i gatzara a dojo.
- Cada dimecres, un grup apassionat de l'aprenentatge de noves experiències, ha engegat un nou taller de *Pintura a l'oli*. Qui dirigeix i el porta a terme és Joan Díaz. Felicitem

els animats participants i els emplacem a una exposició d'olis, perquè ens mostrin la seva traça i el treball aconseguit.

- A primers de febrer morí el jesuïta pare Miquel Batllori. Era un gran home, un gran savi i un gran treballador que ha fet molt per la recerca històrica i pel nostre país, donant sempre un clar testimoniatge d'humanisme i de fe.

Els darrers anys va tenir el reconeixement de les universitats catalanes i de certs sectors socials, però és fàcil imaginar-se que la seva vida va ser una lluita i, en molts moments, ben difícil. El seu tarannà i la seva fina ironia dissimularen les dificultats i els problemes que tingué i això també fou part de la seva grandesa.

La seva influència ha estat decisiva en diverses generacions d'historiadors que han captat el seu estil i s'han beneficiat de la seva saviesa.

- El dia 22 d'abril es van casar a l'Ajuntament de Tarroja, Maria Trilla i Segura amb Suso Mosquera Baamonde. Felicitats als pares, als nuvis i a les respectives famílies.
- Defuncions: El dia 21 d'abril morí a l'edat de 93 anys Ramona Forns i Marsinyac (cal Moixet). El nostre més sentit condol a la família.

EL PAPER MONEDA DE TARROJA DE SEGARRA

Avui comentaré un fet històric important per al municipi de Tarroja de Segarra. Cal situar-nos a l'any 1936.

A Catalunya i a la zona republicana de l'Estat espanyol, els bitllets que circulaven eren del temps de la Monarquia espanyola, junt amb les monedes de plata de 5, 2 i 1 pessetes i 50 cèntims, i 25 cèntims de níquel, així com les monedes de coure de 10 i 5 cèntims, que el Govern de la república va mantenir legals.

Des de l'inici del conflicte de la Guerra Civil Espanyola, els pobles, en general, van aplegar i atresorar monedes de plata perquè veien el futur incert que tota guerra comporta.

L'atresorament ocasionà l'escassetat de moneda fraccionària per a les transaccions comercials; més si es té en compte que el mateix Govern, mancat de recursos econòmics, va retirar de la circulació les monedes de plata

que ingressà a les seves arques per a la compra de material bèl·lic a països de l'Est. Mesos després, ho va fer amb les monedes de coure que va fondre per a les indústries de guerra.

La falta de moneda fraccionària obligà els comerciants de Catalunya, a crear uns vals –sense cap mena de control– per als canvis en la compra, amb la particularitat que sols eren reconeguts i acceptats a l'establiment que els havia creat. Els ciutadans s'omplien les butxaques de bons i vals. Davant d'aquest desordre, el poble va protestar tot demanant una moneda de curs legal.

El 25 de setembre de 1936 la Generalitat de Catalunya va crear bitllets propis de 2'50, 5 i 10 pessetes. Valors que resultaren massa elevats si tenim en compte –a títol informatiu– que en aquella època el sou d'un obrer era de 8 a 12 pessetes diàries, i un quilo de pa costava 75 cèntims, el diari 10 cèntims, un litre de llet 80 cèntims, el quilo de sucre tenia el cost d'1'50 pessetes i l'oli 2'25 pessetes el litre, entre d'altres.

La Llei Municipal del Govern Català, del 9 d'octubre de 1936, facultà els ajuntaments perquè resolguessin la vida econòmica del poble, fent emissions de bitllets locals, garantides amb un dipòsit, equivalent al total de bit-

llets que desitjaven editar a les oficines del Banc d'Espanya existents a les capitals de província, o a la Caixa de la Generalitat de Catalunya.

A la mil·lenària vila de Tarroja de Segarra, també afectà el ritme comercial i acusà l'escassetat de moneda fraccionària, fins al punt d'haver de recórrer al bescanvi de mercaderies o treballs (exemple: un pa de quilo per un servei de barberia, etc.)

L'Ajuntament va intervenir acollint-se a la modificació de la Llei Municipal Catalana del 9 d'octubre de 1936, i va emetre aquest únic bitllet d'1 pesseta de curs legal al Municipi. Està imprès en tinta negra, damunt cartró rectangular de 37x76 mm de color verd clar. No està signat ni numerat, però, sí garantit, a l'anvers, pel segell també violeta ovalat "Tarroja", i un altre segell també color violeta ovalat "Ajuntament Constitucional - Tarroja" al dors.

És un cas remarcable i curiós, el fet d'haver editat un sol bitllet d'1 pesseta, quan normalment, per als efectes

dels bescanvi els municipis emetien també bitllets de 50, 25 i fins i tot de 5 cèntims.

Sigui com sigui, no hi ha constància d'altres bitllets que l'Ajuntament hagués editat de menys valor.

El bitllet va ser retirat de la circulació l'any 1938, data en què el Govern Central de la República va prohibir aquestes emissions -al sentir-se gelós del control estatal de l'emissió de moneda- i posà a l'abast del poble, reedicions i noves emissions de bitllets de la República Espanyola.

Segons els estudis fets per l'eminent i reconegut historiador Antoni Turró, l'import total de l'emissió de Tarroja de Segarra podria ser de 1.000 pessetes.

El meu desig és que aquest esborrany sigui el testimoni d'uns moments i d'una època difícils, però de gran interès per a tothom.

ISIDRE AYMERICH I BERNAL
Col·leccionista

Full informatiu de la Vila de Tarroja

Consell de Redacció: *Josefina Carulla, Josep Coma, Josep Condal, Narcís Saladrigues, i Mercè Torra.*

Col·laboradors: *Jeroni Artigas, Josep M. Llobet, Ramon Castellà, Jaume Secanell, Alba Vallés, Núria Verdès i Ramon M. Verdès.*

Correcció: *Servei Comarcal de Català del Consell Comarcal de la Segarra*

<http://www.terrarubra.org>

c/e: revista@terrarubra.org

Els articles publicats reflecteixen únicament l'opinió de llur signant.

Núm. de compte per als subscriptors: 2013 0315 22 0200665270

Edita: «Comissió d'Estudis Tarrogencs»

C/ de l'Església, 1 - Tel./ Fax 973 52 00 65 - 25211 TARROJA

Muntatge i impressió:

Saladrigues, S.L. - Font, 7 - 25250 BELLPUIG

Dip. Legal: L-2107 - 1990

SOBRE LA PAU

En Jordi Bilbeny ens fa arribar aquest poema, que ens plau publicar a la nostra revista, com una veritable primícia. Ens prega, això sí, que respectem l'ortografia amb què l'escriu, tot i que pugui semblar poc ortodoxa a alguns dels nostres lectors. La seva temàtica és de plena actualitat.

No vull parlar de pau com si es tractés només
de parlar d'una idea coneguda i gastada:
d'una vella paraula que, molt de tant en tant,
ens traiem de l'armari de les velles paraules.
No vull parlar de pau com si parlés del temps,
com si, sense voler, comentés el que passa
al carrer o a la tele. Ni vull tampoc parlar-ne
amb un gest de grandesa, amb la boca ben plena
de discursos inútils que ja ningú no es creu.
Ni amb mots grandiloqüents, ni a la contra de re,
ni per despit. Ni així tampoc no en vull parlar.
I encara menys parlar-ne com si a contra-rellotge
calgués parlar-ne ara –ara que ja no ens queda
ni un mes, ni un dia, que ni sols no ens queda una ora
per donar-li sentit i donar-nos sentit
a nosaltres-. No vull que l'absurd em devori
intentant de combatre'l a la gola del temps.
Perquè la pau no és, per mi, una alternativa,
una nova moneda de canvi apocalíptic,
una subtil jugada per ser immortalitzats
als fulls emmalaltits de tants i tants diaris.
¿A quants no coneixem que sempre han vist la pau
i han parlat de la pau i han escrit a l'entorn
de la pau i han crescut i s'han mort confonent
aquesta pobra pau amb la por, sense veure
ja res més que la por? Som molts. Potser som massa.
Però encara són molts més els qui han fet de la pau
una cruel venjança. Els qui ens han perseguit
per la pau, els qui ens han torturat per la pau,
i els qui amb bales i bombes i ara amb múltiples lleis
ens han volgut xuclar l'últim alè de vida,
assassinant milers de vides innocents
per la pau. Tots podem en el cor recordar-ho.

Us deia que no vull parlar d'aquesta pau.
Que em reca molt parlar-ne. Més ben dit: em repugna.
Jo vull parlar-vos, doncs, d'una altra pau, d'una altra
mena de pau. De la pau que neix amb nosaltres
i madura amb nosaltres. De la pau que prové
de l'infinit dolor, del sofriment extrem
i clar de la consciència. De pressentir els avions,
de sentir aquests avions i de sentir les bombes,
de veure extasiat com saltaven fets miques
els nostres petits pobles, la nostra gent humil.
Del dolor que prové de passar lentament
la mirada i els dits pels forats dels vells murs
on els afusellats queien sense mirada.
De la pau que prové de recordar l'exili
sense gens de rancúnia, sense cap fibra d'odi.
De la pau que floreix en el record de tot
i en el record ens fa lliures en l'esperança.
Jo parlo de la pau quan el treball no pot
fer-te ja més esclau, fer-te més vil encara.
Jo parlo de la pau com un gran riu que passa
fèrtil a dintre meu i em fertilitza l'ànima.
Jo parlo de la pau com un gran ésser viu
que viu en mi i en mi es confon i agermana.
Com un ésser a qui pots palpar i convidar
cada dia a la taula. A qui he reconegut
finalment com el més pregon de mi mateix.
I sense el seu respir jo no respiraria.
Jo parlo de la pau, com si us parlés de mi.
Del meu sexe, del meu poble vivent en l'aire.
De les meves muntanyes i de tots els meus arbres.
Del meu amor que dorm cada nit vora meu,
reclinada al meu pit, amb un gest de bondat.
Jo parlo de la pau i parlo de vosaltres
a dins d'un mateix cor i d'una sola carn.
En un sol foc que ens crema i ens transforma, jo parlo,
vull parlar-vos de pau, perquè la pau ens dugui
fins al fons de la pau, fins als més remotíssims
confins de la memòria, fins al primer batec
desvetllat de sang, fins allà on tot és tan
puríssim que no cal parlar mai més de pau.

JORDI BILBENY

9 de febrer del 2003

TOTS ELS CAMINS DUEN A ROMA

En un curt article escrit l'abril de l'any passat, vaig esmentar sengles noms corresponents a dues persones que no podíem identificar, però que eren uns noms remarcables: el de Bartomeu Colom i el de P. Cabot.

Segons R. Carreras Valls, que n'havien donat compte a la revista "La Notaria" del Col·legi de Notaris de Barcelona, les dues persones anomenades havien actuat de testimoni d'un testament atorgat a Ciutadilla per un tal Joan de Molina, de Castella, davant el rector de la dita vila, Miquel Bonany, l'any 1466.

Carreras Valls no s'entén sobre els dits testimonis, però en canvi, ho fa un xic sobre Miquel Bonany, de qui diu que era un home cèlebre al seu

temps i que l'any 1478 havia estat designat procurador general de Roderic de Borja, bisbe de Barcelona i futur papa Alexandre VI. Això no és pas gaire, però és suficient amb l'ajuda d'unes noves dades, per poder identificar poc o molt aquells dos testimonis, i alhora per establir unes relacions entre certs fets o persones que ens emmenen cap a temes colombins.

Doncs bé, segons Joan Grimal i Bonany al seu meritíssim treball **Base de dades del Centre d'Estudis Colombins**, Miquel Bonany era beneficiat de la Seu de Barcelona i fou testimoni de les últimes voluntats de Francesc Colom i Bertran, canonge de Barcelona, ardiaca de la Selva i President de la Generalitat (Pere Pascual, Primer Testamentorum, 12-juny-1468). L'expressada relació Bonany-Francesc Colom és una dada important perquè ajuda a refermar la relació dels Colom amb els Borja i amb el Pontificat romà.

Remembrem, per altra banda, que Francesc Colom i Bertran, ja havia viscut a Roma durant l'època del primer papa Borja, Calixte III (J. Rius, AST). Per un altre cantó, la susdita relació ens indueix a sospitar que el Bartomeu Colom que apareix en la informació de Carreras Valls, també

Medalló amb el retrat del Papa Alexandre VI

era un membre de la família Colom Bertran, un nou parent fins ara desconegut o bé el mateix germà de Cristòfol. I amb tot això, el nom de P. Cabot, lligat al mateix cercle, se'n mostra també amarat de significació, possiblement a un familiar de dos grans descobridors: Joan i Sebastià Cabot.

I ací és escaient de fer al·lusió a la qüestió tan debatuda de la predescoberta i a la del pilot desconegut. La primera és innegable i sols denegada per tenaços i repatanis autors com Ballesteros-Beretta, però la segona ha romàs sempre en el terreny de les elucubracions. És clar que es tracta d'una hipòtesi nascuda justament del fet de la predescoberta, com una mena d'explicació d'aquella.

Tot això posat, és molt digne d'atenció l'anècdota que consisteix en l'interès que Alexandre VI va mostrar per Groenlàndia. No en tinc ara més dades, però n'és una mostra el títol d'un estudi del P. Fidel Fita aparegut al núm. 20 BRAH de l'any 1892 amb el títol de "Alejandro VI y la Groenlandia".

Doncs bé, és sospitable que donada la connexió o comunicació apuntada entre alguns membres de la família Colom –que en aquells anys ostentà ultra els títols més amunt indicats, el Vicari episcopal de Barcelona– i els Borja, particularment amb Alexandre VI, ja fos amb ell mateix o amb el seu procurador general Miquel Bonany, l'interès que en-

vers les terres ultra oceàniques mostra el Papa, revesteix una importància fora de mida només que el posem al costat de les activitats i els designis del descobridor, entre els quals la predescoberta, que aquí apareix amb més notes de certitud encara. Altra-ment la influència mutual no sembla pas negligible.

Heus ací, doncs, com tot intentant

d'acostar-nos als noms de Bartomeu Colom i P. Cabot, dos testimonis actuant en una vila de l'Urgell, hem anat a parar a Roma, a la Roma "catalana" dels Borja.

I si com veiem, tot mena a Roma, també és cert que ens duu a la catalanitat del descobridor i de tota la gran gesta.

CAIUS PARELLADA I CARD

TARROJA PERD DUES CASES CENTENÀRIES

(Testament de Cecília Trueta, esposa de Josep Carulla-1693)

Sabem prou bé que les viles petites com Tarroja, tenen poques possibilitats d'augmentar els seus habitants, i, més aviat, la tendència és decreixent. A mida que els avis van deixant les seves cases, a causa de la incapacitat per autoabastir-se, poc jovent contribueix a arranjjar o bé a construir noves llars. Les cases buides que van envellint acostumen a ser presents en quasi totes les places i carrers.

No és possible mantenir una casa ferma any rere any sense cap mena de manteniment. Potser els que vivim en el temps de les presses, de l'optimització de recursos, de les decisions ràpides i poc consensuals..., no tenim prou aquell sentiment de pertinença immaterial, moral, que els nostres avantpassats van posar en la casa que van rebre en llegat i que a la vegada van anar deixant als seus hereus com el millor pubillatge. La casa pairal que havia acollit els nous hereus i acompanyat els avis fins el darrer sospir. Aquesta casa que durant centenys havia tingut les portes obertes, havia emparat a tots, avui, no hem pogut o sabut defensar el mantenir-la en peu. En pocs dies hem engegat la història de centúries, sense cap mena de recança, a la sentència de

l'ensorrament.

L'enderroc d'una casa, no és tan sols enfonsar quatre parets de pedra més o menys arranjada, més o menys vistosa, més o menys atraient. Amb l'enderroc d'una casa, s'abat, s'atterra tot un cúmulo de vida, de records, de sentiments. Han callat per sempre les veus que dia rera dia vam escoltar, de joia pel naixement d'un infant, de gatzara per la festa Major, de goig pel Nadal, d'il·lusió per la nit de Reis, de plor en dies de dol... Només el silenci, tapiat darrere una paret, que es manté desmesuradament alta, arrogant paret mestra, hi és present.

Qui sap de l'any del seu natalici? A qui pot ara importar els esforços de construcció, la suor per la càrrega, pedra a pedra sobre l'esquena o sobre un carro tibat per una mula vella i esgotada...? Només la quimera d'aconseguir un bell somni, el niu al qual tota parella té dret, podia en vells temps animar a la construcció de la llar desitjada.

Remenar la calaixera sempre ha estat un dels meus punt flacs, tot i que no sempre fas troballa d'allò que pretenies cercar. Curiosament entre papers envellits per uns quants cents d'anys hem recuperat un testament curiós, si més no, d'una jove de cal Carulla, suposadament la dona de

l'hereu, que veient-se en el llit de mort, sense tenir cap riquesa envejable, sí que deixa a les persones que estima tot el llegat amb que compta.

El testament consta de l'any 1693 i cal anar endarrere tots aquests anys, ficar-se a la pell dels personatges d'aquella època i en el seu context per entendre tot el que ens vol dir.

Traducció literal del:

**Testament de Cecilia Trueta,
esposa de Josep Carulla (1693)**

Die vigesima sexta februarÿ anno a Nativitate Domini millessimo sexentesimo nonagesimo tertio in villa Tarrogie Diocesis Celsonesis.

En nom de Nostre Senyor Déu ÿ de la Immaculada sempre Verge Maria ÿ de tots los Sants ÿ Santes de Paradís sia Amen.

Com sia certa la mort ÿ incerta la hora ÿ se degan ben ordenar ÿ disposar las cosas temporals per alcansar lo etern descans.

Per so jo Cecilia Carulla ÿ Trueta muller de Joseph Carulla pages de la vila de Tarroja filla empero llegal ÿ natural de Guillem Trueta qo pages de la vila de Tiurana del bisbat de Urgell ÿ de Paula muller sua detinguda en lo llit de malaltia corporal de la qual teme morir estant empero per la gracia de mon Deu en mon bo ÿ ple seny sana e integra memoria ÿ ferma loquela, fas ÿ orden aquest meu ultim ÿ darrer testament o ultima ÿ darrera voluntat mia en ÿ ablo qual elegesch per marmessors de la mia anima ÿ de aquest meu ultim testament exequutors a Joseph Carulla carissim marit meu a Geroni Trueta ÿ a*

Francisco Trueta carissims germans meus als quals tres dos o un en ausencia o nolencia dels altres dono ÿ conferesch plena potestat de complir ÿ exequir aquest meu testament aixi com de baix trobaran escrit ÿ per mi ordenat.

Comanant a Nostre Senyor Deu Jesu Crist la mia anima vull que lo meu cos sia enterrat en lo vas de la casa de mon marit en lo fossar de la Iglesia Parroquial de Sant Salvador de Tarroja ÿ per la mia sepultura novena ÿ cap de any me deixo ÿ llego de mos bens deu lliures de moneda Barcelonesa volent que los sacerdots que ÿ assistiran preguen a Nostre Senyor Deu per la mia anima ÿ per aquelles per qui jo dech pregar que estan o estaran detingudas en lo purgatori.

Item. Suplico y prego a mos carissims germans y al senyor oncle rector de Tarroja sian servits donar y entregar a Catarina Mora un faldellinet vermell y una ropilla de escot y a Madrona Carulla sogra mia unes faldillas blavas y altres de escot y la ropillia y gipo perque als fas estos llegats en accio de gracias y recompensa per los bons serveys que de ellas tinch rebuts en salut y en la mia malaltia.

Tots los altres bens meus mobles e immobles aguts y per haver ahon se vulla que sian y a mi pertanyian o pertanyer pugan deixo y atorgo a Joseph Carulla carissim marit meu y aquell hereu meu instituesch universal libero y sens alguna condicio vincle y aquesta es la mia ultima y derrera voluntat la qual vull que valega per testament o codicil o per aquella ultima voluntat que millor puga de dret valer y tenir per actum.

Testes cogniti vocati et rogati abipsa testatrice sunt Paulus Estany Sastre et Francisco Roig agla ambo ville Tarrogia.

Fonch pres lo present testament per mi lo dr. Pau Serra prevere rector de Prenyanosa y notari de la Curia Ecclesiastica de Celsona.

Testament de Cecilia Carulla de Tarroja, a 26 de febrer de 1698

*aquesta abreviació vol dir quondam = en altre temps, això és com si poséssim difunt

Tornem, som al tercer mil·lenni a dia d'avui, la realitat atura sens dubte la fantasia en un temps on tenia gaire cabuda.

L'esforç per subsistir era, la duresa marcada cada dia per arribar l'ende-

mà; era, tenir cura de tot, perquè el reemplaçament de les coses no estava a l'abast de tothom; era, proveir a l'estiu, perquè l'hivern duia la seva inclemència implacable; era, anar a cercar aigua a la font, baixant la costa del Portal Baix i tornar-la a pujar amb els càntirs carregats a la cadera i el "silló" a la mà; era en dies de gebre, rentar la roba al rentador públic i quedar-se glaçat fins a l'ànima; era, però, també, vesprades al carrer fent tertúlia amb els veïns (ara en diem comunicació), era ajudar i sentir-se ajudat en feines de fatiga, era...

El cert és que, la gent avesada a una vida dura, resol els problemes de manera pràctica i de vegades reeixida. Aquest ha estat el seu llegat.

Cada casa enfonsada no deixa de ser un símbol de decadència, un poble que enterra i no construeix, li solen anar maldades. El que fem amb les nostres pertinences, la casa, la terra, les nostres propietats, no deixa de reflectir el que som i cap on anem.

Tot i que el passat ens pesa a cops com una llosa dura sobre l'esquena, cal obrir la ment i els braços cap a un futur esperançador.

Del res que en queda, homenatge i memòria. També, el desig après de testimoniar la vida dels nostres avantpassats en el temps i al seu favor.

Ja mai més seran presents, però tampoc no seran absents.

JOSEFINA CARULLA I PORTA

DE L'ANY DIVUIT, ANY DEL GRIP

El Robert –Roberto que li deien– hi anava com un esperitat i això que cap amo no el vigilava ni de lluny ni de prop. L'esquena corbada sobre el terra i les mans garrotades sobre el mànec de la pala, treia terra i més terra. Una terra que no havia tingut temps encara de compactar-se i que conservava la tovor de quan ell mateix li havia posada poques hores abans quan havia colgat la caixa al vell, però d'un temps cap aquí trasbalsat, cementiri del poble.

Sí, el Roberto estava fent un sacrilegi: profanava una tomba. I ho feia de nit sense altra claror que la dèbil claror que els estels li enviaven.

El Roberto, trenta-cinc anys, casat, pare de quatre criatures, amo d'una casissota que tot just s'aguantava i mitja dotzena de jornals de secà, feia, entre d'altres oficis, d'enterraments del poble.

La grip feia dies que mostrava per tots aquells encontorns la seva despietada virulència i la gent no gastava gaires contemplacions. La Severiana mateixa no havia emmalaltit ni vint-i-quatre hores, una febre forta, una suor que la deixava amarada i unes basques que li feien treure el que tenia i el que no tenia al cos. El capellà la va sacramentar i el metge va arribar a temps per a certificar la defunció. Ell, el Roberto, l'havia posada a la caixa tal com una veïna l'havia deixada només amortallada amb un llençol. Sí, ell, després de tancar-li els ulls, l'havia posada al negre taüt que havia fet el fuster del poble.

Aquella tarda mateixa, abans de fer-se de nit, la van enterrar en un clot fet a corre-cuita perquè ningú volia vetllar un difunt que podia estendre encara més aquella endimoniada epidèmia.

I ara, com hem dit més amunt, trobem el Roberto descolgant la caixa perquè s'havia adonat que a la Severiana li havien deixat les arracades i l'anell. L'anell era el de casar, d'or massís, però tan agermanat al dit que aneu a saber si sortiria per les bones. Les arracades, de pubilla catalana, eren dos penjolls, també d'or, que la Severiana s'havia posat quan es va sentir malament per tal que “el senyor metge” la trobés més afavorida.

Però ara qui les admiraria aquestes joies?

Les podria lluir en aquesta eterna tenebra de la mort?

No era millor que ell les arreplegués per malvendre'les i ajudar-se a passar una mica millor aquesta miserable vida que li havia tocat de viure?

El munt de terra del costat del clot ha crescut considerablement. La pala ja toca fusta i el Roberto reposa un moment i escolta. Res, el silenci és absolut. La gent del poble, fins ben poc cagada de por, ara dorm.

El Roberto vol acabar la feina. Sap on són les dues tanques de la tapa i no li costa res de destravar-les; tot seguit i amb molt de compte aixeca la tapa. Per fer-ho s'ha hagut d'ajeure al costat del clot i té mig cos inclinat cap a dins. Tot i les poques hores de la defunció rep una bravada de sentor que la

calma d'aquella hora li costa d'escampar. Dins del taüt la claror de la celístia quasi no hi arriba, però el seu rostre és tan proper al de la Severiana que juraria que li veu lluentegar els ulls, uns ulls que ell havia clos. No és qüestió d'encantar-se ni d'atemorir-se; la feina més pesada ja està feta i ara només falta emportar-se el fruit. La mà del Roberto se'n va cap a l'orella i efectivament allí que palpa el penjoll d'or. Prova d'obrir la tanca, però, mal traçut, no endevina com funciona. El Roberto, tot i que no les té totes, no s'està de romanços i sense vacil·lar estira sense contemplacions.

El crit que li ressona a l'oïda el deixa garratibat. Un crit agut de dolor d'una arracada que esquinça la carn. El crit de la boca de la Severiana a tocar del seu rostre.

El Roberto fuig com gos amb un rosari de pots nuat a la cua.

La Severiana, que sí que té els ulls totalment oberts, s'incorpora lentament i a poc a poc s'adona de la situació. Totes aquelles històries de por que parlaven de persones enterrades vives li desfilen pel pensament. Particularment recorda aquella de la superiora d'un convent, plena de tanta virtut que la volien santificar. No ho van fer, perquè quan la van desenterrar per posar-la en una sepultura més digna van trobar que tenia tots els dits rosegats. Dits que ella mateixa

s'havia rosegat quan es va despertar de la mort i es va veure enclaustrada dins la caixa enterrada als soterranis del convent. Aneu a saber quins pensaments de desesperació havia tingut aquella santa dona! La van tornar a deixar al vell sepulcre i, de santificar-la no en van tornar a parlar més.

La Severiana va veure que no tenia els dits rosegats, l'únic que se sentia era un dolor a l'orella i un regalim de sang que li fluïa cap al coll.

I la Severiana, lentament molt lentament, va fer via cap a casa i va aixecar un i altre cop el picador de la porta que va ressonar llòbregament en la quietud de la nit.

Ningú no va respondre. La Severiana no vol insistir, es fa cap al carreró del costat on hi ha la porteta del corral només tancada amb una balda. A dins la rep el Tom que la coneix perfectament. Les festes del gos li fan bé, però no s'hi detura. Per la porta interior, només ajustada –ella sap prou que el berrat no li apuntalen mai– entra a casa i puja graus amunt.

A la cuina agafa un cul de ciri i l'encén. La Severiana entra a la cambra i, tan suau-ment com pot, crida:

—Maurici! Maurici!

El Maurici, el seu home, mig ensonyat, obre els ulls i veu com se li acostava aquella figura blanca, dèbilment il·luminada per la flama i creu que és l'ànima en pena de la seva dona. El Maurici deixa anar un crit esgarrifós com mai no n'havia fet cap en sa vida... i encara sort que l'esfereïment el deixa clavat al llit, que si no s'escapa pel dret, balcó avall.

Qui no?

JOSEP COMA

LA LLEGENDA DE MONTFALCÓ

Conta la llegenda, que a l'edat mitjana, època turbulenta i de freqüents encontres entre nobles rivals i entre la noblesa i el rei, en una d'aquestes baralles un dels bàndols va atacar Montfalcó, lloc on vivien i s'havien refugiat molts partidaris del bàndol contrari.

Després de moltes i sagnants batusses, els de Montfalcó es bate- ren en retirada, buscaren resguard dintre les muralles del poble-castell i des d'allí s'aferrissaren en la defensa, tant, que els contraris que els havien batut a camp obert, de cap de les maneres pogueren posar ni un peu dintre el reducte.

Tota vegada que els successius atacs a la fortalesa no feien altra

cosa que augmentar el nombre de baixes de l'escamot atacant i Montfalcó seguia inexpugnable, el cap del bàndol assaltant va determinar de rendir-los per la fam. Així doncs, va establir un cercle rigorós al poble-castell i va esperar que la fam i la set li donessin la victòria que no havia pogut aconseguir directament per la força de les armes.

El temps anà passant i Montfalcó no es rendia. Els assetjadors s'avorrien i es cansaven, tenien dificultats per abastir-se de queviures, ja que els pobles propers eren molt pobres, i per altra part, no s'atrevien a emprendre un altre atac contra la fortalesa, ja que tots els assalts que havien intentat anteriorment, havien acabat malament. Llavors el cap va provar una nova tàctica; fer que els assetjats es barallessin entre ells.

A tal efecte, les catapultes dels assetjadors començaren a llençar dintre de Montfalcó missatges que incitaven la gent a rebel·lar-se contra els seus caps,

çaren a llençar sobre el campament enemic missatges desafiants lligats a peix fresc, amb la qual cosa els qui perderen els ànims foren els assetjadors que ben aviat varen abandonar l'empresa.

missatges que anaven lligats a pans, amb la idea que si els assetjats passaven gana, la vista, del pa acabat de fer els incités a rendir-se.

La resposta dels defensors de Montfalcó no es féu esperar i les catapultes de la fortalesa comen-

I és que segons diu la tradició popular hi ha un túnel excavat (la gent de Montfalcó i de les Oluges en diuen "una mina") que va des de Montfalcó fins a les Oluges i des d'allí a la torre de guaita que hi ha a ponent del poble i que hom anomena el "Molí de Vent" per on els assetjats de Montfalcó es bastien de queviures.

MATEU SOLÉ

Tel. 973 53 16 73 - Part. 973 53 16 06 - Av. Mil-lenari, 38 - 25200 CERVERA

Ctra. Barcelona-Andorra, s/n
Tel./Fax 973 47 30 77
25750 TORÀ (Lleida)
www.svt.es/caljaumet
e-mail: caljaumet@svt.es

**Pells
Sant Ramon**
Av. Santuari, 15 - ☎ 973 52 42 43
SANT RAMON

CAIXA CATALUNYA